

Ks. TOMASZ ASZURKIEWICZ
Wrocław, PWT

Świadeństwo Jezusa w Ewangelii św. Jana

Analiza lingwistyczno-egzegetyczna tekstów J 3,11 i 3,32

Podczas gdy w całym Nowym Testamencie czasownik μαρτυρέω występuje w różnych formach gramatycznych 76 razy, to w samej Ewangelii św. Jana aż 33 razy, a w innych Pismach Janowych 14 razy (co daje nam 47 razy u Jana). Dla statystyki dodajmy, że czasownik ten występuje nadto 8 razy w *Corpus Paulinum*, 8 razy w Liście do Hebrajczyków, 10 razy w Dziejach Apostolskich i u Synoptyków jedynie u Łukasza 2 razy¹.

Już z powyższej statystyki wynika, iż Ewangelia Janowa wysuwa się — i to znacznie — na pierwsze miejsce w użyciu czasownika μαρτυρέω². Można by ją zatem — tylko w oparciu o badania lingwistyczne — nazwać: „Ewangelią o dawaniu świadectwa”³.

W niniejszym artykule pragniemy pochylić się nad dwoma wierszami Ewangelii Jana: 3,11 i 3,32. Analizując te teksty w ich kontekście egzegetycznym przedstawimy znaczenie terminu μαρτυρέω w jego różnych formach gramatycznych. W naszych badaniach posłużymy się metodą lingwistyczną.

¹ POPOWSKI, *μαρτυρέω*, *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, Warszawa 1997 (dalej: WSGPNT), s. 377–378.

² JELONEK, *Lingwistyka matematyczna jako narzędzie badania Pisma świętego*, RBL 1 (1979), s. 57.

³ K. LUKE, *Biblijne pojęcie martyria (świadeństwa)*, w: M. DHAVAMONY (red.), *Ewangelizacja, dialog, rozwój. Wybrane dokumenty Międzynarodowej Konferencji Teologicznej, Nagpur 1971*, Warszawa 1986, s. 81.

Wybraliśmy te dwa wiersze z Ewangelii św. Jana dlatego, gdyż w nich Jezus jest podmiotem terminu μαρτυρέω — tzn. On sam daje świadectwo. Czasownik μαρτυρέω występuje tu w formie czynnej, która oznacza: „dawać świadectwo (komuś/czemuś), stwierdzać, świadczyć, być świadkiem, poświadczać coś, potwierdzać coś”⁴.

1. J 3,11

ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ὁ οἶδαμεν λαλοῦμεν καὶ ὁ ἐωράκαμεν μαρτυροῦμεν, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε.

Zaprawdę, zaprawdę, powiadam ci, że to mówimy, co wiemy, i o tym świadczymy, cośmy widzieli, a świadectwa naszego nie przyjmujecie⁵.

1.1. Kontekst

W trzecim rozdziale Ewangelii Jana poświęconemu wierze wyróżniamy: rozmowę Jezusa z Nikodemem (3,1-21) i świadectwo Jana Chrzciciela (3,22-26). Nikodem jest tu przedstawicielem wiary niepełnej, Jan Chrzciciel zaś wiary dojrzałej.

W perykopie rozmowy z Nikodemem wyróżniamy ponadto:

- 1) okoliczności rozmowy (3,1-2)
- 2) dialog o nowym narodzeniu (3,3-10)
- 3) Jezus jedyny Objawiciel Ojca (3,11-21)⁶.

Na wierszu 11 kończy się dialog Jezusa z Nikodemem a zaczyna się właściwa mowa objawieniowa Jezusa. Jan przetwarza tu kontekst narracyjny dialogu w monolog Jezusa⁷. Interesujący nas wiersz stanowi charakterystyczny zwrot w kompozycji tekstu. Naturalnym kontekstem wiersza 11 jest więc Jezusowa rozmowa z Nikodemem. Z szerszego kontekstu dowiadujemy się

⁴ POPOWSKI, *μαρτυρέω*, WSGPNT s. 377–378; Z. ABRAMOWICZÓWNA (red), *Słownik grecko-polski*, t. III, Warszawa 1962, s. 76; poszerzają kontekst znaczeniowy: B. WILDA, *Słownik antropologii Nowego Testamentu*, Warszawa 2003, s. 262–263; L. COENEN, *Zeugnis*, TBNT, s. 1478–1486; A. SCHAİK, *Zeugnis*, w: H. HAAG (red.), *Bibel-Lexicon*, Leipzig 1968, kol. 1927–1929.

⁵ Tłumaczenie za: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Biblia Tysiąclecia*, Poznań 2003⁵, s. 1241.

⁶ A. PACIOREK, *Ewangelia według św. Jana. Biblia Lubelska*, Lublin 2000, s. 76.

⁷ S. MĘDALA, *Chrystologia Ewangelii św. Jana*, Kraków 1993, s. 296.

nadto, że Ten, który „wie wszystko o człowieku” i „nie potrzebuje niczyjego świadectwa o człowieku” (J 2,24-25), wchodzi w indywidualny dialog (konwersację), w sytuację życiową oraz potrzeby — Nikodema (J 3,1-21), Samarytanki (J 4,41-42), czy chromego przy sadzawce Betesda (J 5,1-15). W Nikodemie znajdujemy symbol-figurę reprezentującą lidera miejscowego judaizmu⁸. Jest on przedstawicielem Żydów, którzy uwierzyli w znaki (por. J 2,23-25), uznaje on Jezusa za nauczyciela, posłanego od Boga, ale jego wiara jest jeszcze niepełna i powierzchowna⁹.

Po rozmowie z Nikodemem następuje segment — J 3,22-36, zawierający wypowiedzi Jana Chrzciciela i jego uczniów o Jezusie oraz mowa Jana na temat życia. Ewangelista ukazuje tu Jezusa objawiającego się w znakach i słowach (1,19-12,50)¹⁰.

1.2. Analiza syntaktyczna

Charakterystyczne słownictwo tego tekstu stanowią czasowniki:

λέγω („mówić, powiedzieć, rzecz”),

οἶδαμεν (od οἶδα – „wiedzieć”),

λαλοῦμεν (od λαλέω – „mówić, przemawiać”),

ἑωράκαμεν (od ὀράω – „ujrzeć”),

μαρτυροῦμεν (od μαρτυρέω – „dawać świadectwo”),

λαμβάνετε (od λαμβάνω – „brać, przyjąć”).

Czasowniki te (poza λέγω i λαμβάνετε) użyte są w pierwszej osobie liczby mnogiej, co sugeruje wypowiedź przynajmniej kilku osób, jak i wskazuje rozwój akcji.

Podstawowa forma gramatyczna tych słów to tryb orzekający (*indicativus*). Charakterystyczne jest i to, że czas *praesentis activi* został użyty na zmianę z czasem *perfecti activi*. Takie połączenie czasów jest charakterystyczne dla wyrażenia wynikania¹¹. Ponadto obydwa czasy jako czasy główne oznaczają odpowiednio: *praesens* – czynność dokonującą się w teraźniejszość-

⁸ D.A. CARSON, *The Gospel According to John*, Grand Rapids 1991, s. 185.

⁹ J.M. MARTYN, *History and Theology in the Fourth Gospel*, Nashville 2003, s. 74.

¹⁰ J. CZERSKI, *Wprowadzenie do ksiąg Nowego Testamentu*, Opole 1996, s. 154.

¹¹ F. BLASS, A. DEBRUNNER, F. REHKOPF, *Grammatik des neutestamentlichen Griechisch*, Göttingen 1979¹³, § 341.

ci; *perfectum* – stan obecny, będący skutkiem czynności dokonanej w przeszłości. Może więc być tłumaczony jako opis czynności¹².

Interesujący nas czasownik μαρτυροῦμεν jest użyty jako *indicativus praesentis activi 1 pl.* Z kolei końcowy czasownik λαμβάνετε występujący w *indicativus praesentis activi 2 pl.* możemy powiązać z *indicativus perfecti activi 1 pl.* czasownika οἶδαμεν. Może to stanowić syntaktyczną i znaczeniową całość¹³

Z rzeczowników mamy tylko: μαρτυρία (użyty w *accusativus sing. fem.*). Zaimki to: zaimek 2 os. l.p. σοι – „tobie” (*dativus sing. masc.*); użyty dwa razy zaimek względny ὃ – „które” (*accusativus sing. neutr.*), odnoszący się bezpośrednio do czasownika μαρτυρέω; oraz występujący jako *genetivus subiectivus* – odnoszący się do podmiotu, od którego wychodzi czynność wyrażona rzeczownikiem nadrzędnym τὴν μαρτυρίαν – „świadectwa” (*accusativus sing. fem.*) – zaimek 1 os l.mn. ἡμῶν – „naszego” (w *genetivus pl.*)¹⁴.

Wiersz 11 rozpoczyna typowa dla Jana formuła wprowadzająca, składająca się z powtórzonej partykuły ἀμήν, czasownika λέγω i zaimka osobowego σοι. Zaimek ten — co wynika z kontekstu perykopy (w. 3,9) — odnosi się do Nikodema, który rozmawia z Jezusem. Wiersz 3,11 kończy ten dialog. Po nim rozpoczyna się monolog samego Jezusa.

W tekście występuje także dwukrotnie spójnik καὶ, który oddziela kolejne części zdania współrzędnie złożonego¹⁵. W budowie tego wiersza widzimy też przejście od liczby pojedynczej do mnogiej:

Powiadam / ci ↔ mówimy; wiemy; świadczymy (cośmy) widzieli
Jezus ↔ Jezus wraz z Ojcem

Jest to bardzo ważna zmiana w strukturze tego tekstu, która pokazuje, że Jezus nie jest jedynym podmiotem dawania świadectwa. Zaskakujące też jest zdanie podrzędne z czterokrotnym orzeczeniem w pluralis¹⁶.

¹² A.K. KORUSOWIE, *Hellenike glotta. Podręcznik do nauki języka greckiego*, Warszawa 1994, s. 133.

¹³ P. PERKINS, *Ewangelia według św. Jana*, w: R.E. BROWN, J.A. FITZMYER, R.E. MURPHY (red.), *Katolicki komentarz biblijny*, Warszawa 2001, s. 51.

¹⁴ T. PENAR, *Graecitas neotestamentaria*, Pelplin 1993, s. 89.

¹⁵ J. CZERSKI, *Metody interpretacji Nowego Testamentu*, Opole 1997, s. 129.

¹⁶ A. JANKOWSKI, *Trwajcie mocno w wierze. Wołanie Nowego Testamentu o prawowierność*, Kraków 1999, s. 132.

1.3. Analiza semantyczna

Występujące w tej perykopie kategorie osób to:

- J e z u s (jest to Jego odpowiedź w dialogu i początek monologu);
- N i k o d e m (takie znaczenie ma leksem: σοι);
- o s o b y, do których kierowane jest świadectwo¹⁷;
- i n n a o s o b a, liczba mnoga użytych czasowników, jak i kontekst dalszy wskazują, że chodzi o Boga Ojca¹⁸.

Działanie skupia się tutaj wokół Boga (tj. wokół Jezusa i Ojca). Pole semantyczne czasowników to doświadczenie poznawcze: οἴδαμεν – „wiemy”, ἐώρακαμεν „ujrzeliśmy”. Wskazują one rozwój akcji¹⁹ oraz pewność poznania, na podstawie którego dawane jest świadectwo. Ponadto występujący tu z przeczeniem czasownik οὐ λαμβάνετε – „nie przyjmujecie” wskazuje na stan, w jakim trwają odbiorcy. Widzimy tu opozycję semantyczną:

Jezus i Ojciec	Nikodem i Żydzi
doświadczenie, wiedza, poznanie	brak
dawanie świadectwa	odmowa przyjęcia

Powyższe zestawienie pozwala przyjąć, że postępowanie Nikodema i Żydów nie jest ani logiczne ani słuszne. Nie posiadając prawdziwej wiedzy o Bogu, odmawiają jednocześnie przyjęcia Jezusowego świadectwa. Jan posługując się techniką nieporozumienia pokazuje, iż Nikodem oraz przedstawiciele narodu wybranego mają niewiele do powiedzenia w zetknięciu się ze świadectwem Jezusa²⁰.

Warto tu zwrócić uwagę na niezależne użycie leksemu „świadectwo”, którego treść znaczeniowa jest również zawarta w interesującym nas: „świadczymy” oraz w autorytarnej wypowiedzi Jezusa rozpoczynającej się od cha-

¹⁷ Z kontekstu całej Ewangelii wynika iż są nimi Żydzi; por. F. GRYGLEWICZ, *Wkład św. Jana Ewangelisty w opracowanie rozmowy z Nikodemem*, CT 51 (1981), z. 4, s. 46.

¹⁸ H. STRATHMANN, *μάρτυς, μαρτυρέω, μαρτυρία, μαρτύριον*, TWNT 4, s. 503.

¹⁹ C.L. ROGERS JR, C.L. ROGERS III, *New Linguistic and Exegetical Key to the Greek New Testament*, Grand Rapids 1998, s. 184.

²⁰ S. MĘDALA, *Chwała Jezusa (Ewangelia św. Jana)*, w: J. FRANKOWSKI (red.), *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych*, t. X, Warszawa 1992, s. 35.

rakterystycznej dla Jana formuły: „zaprawdę, zaprawdę, powiadam”²¹. Stawia ona zapowiedź wygłoszenia wiarogodnego i niepodważalnego sądu.

1.4. Analiza pragmatyczna

W wierszu 3,11 następuje przełom w rozmowie Jezusa z Nikodemem. Jezus kończy w nim dyskusję z uczonym w Prawie i rozpoczyna swój monolog. Wykazana tutaj również zostaje niewiedza Nikodema i Żydów, dotycząca osoby Jezusa i Boga Ojca. Jan podkreśla nadto wewnętrzny opór i niechęć w przyjęciu prawdziwego świadectwa i w konsekwencji brak wiary²².

Wiersz uczy zaufania do słowa Bożego, nie odrzucania go. W kontekście całej Ewangelii zauważamy, iż Jezus powtarza słowa, które nie są Jego słowami lecz Ojca. Wynika stąd, że Ojciec daje się poznać przez słowa i czyny Syna. W ten sposób Ewangelista podkreśla niepodważalny autorytet Jezusa i doświadczenie poznawcze Boga.

W relacji między Ojcem a Jezusem objawia się tajemnica międzyosobowej jedności, która przekracza możliwości poznawcze stworzenia²³. Taki komunikat możemy odczytać z pojawienia się w wypowiedzi Mistrza liczby mnogiej czasownika *μαρτυροῦμεν*, określanej jako kategoria hermeneutyczna *pluralis ecclesiasticus*. Ten zabieg językowy ewangelista Jan czyni po to, aby poinformować nas o objawieniu — jako świadectwie, danym przez Jezusa i powierzonym Jego uczniom i Kościołowi. Stąd Jezusowe JA przechodzi w kościelne MY²⁴. Ponadto autor wyraża uzasadniony pesymizm co do wiary Żydów w nadejście wraz z Jezusem ery eschatologicznej²⁵.

Sitz im Leben Czwartej Ewangelii to gnoza — ruch religijny, który na pierwszym miejscu stawiał poznanie a nie Boże objawienie²⁶. Omawiany tekst, w którym tak mocno zaakcentowano autorytet Jezusa i opozycję Jego

²¹ CZERSKI, *Wprowadzenie*, s. 156.

²² F. GRYGLEWICZ, S. MĘDALA, J. CHMIEL, *Tradycja św. Jana*, w: R. RUBINKIEWICZ (red.), *Wstęp do Nowego Testamentu*, Poznań 1996, s. 463. Dalszy tekst informuje, iż tylko Nikodem przyjął wiarę o Bożym posłannictwie Jezusa dzięki nauce i świadectwu samego Jezusa.

²³ M. BEDNARZ, *Pisma św. Jana*, Tarnów 2000, s. 109.

²⁴ JANKOWSKI, *dz. cyt.*, s. 132.

²⁵ F. GOŁĘBIEWSKI, *Powiązania literackie i znaczenie teologiczne trzech perykop w Ewangelii Janowej (3,1-13; 4,1-42; 4,46-54)*, RBL 4-5 (1975), s. 190.

²⁶ CZERSKI, *Wprowadzenie*, s. 61.

wiedzy do niewiedzy odbiorców, dobitnie potwierdza, iż człowiek nie jest zbawiony przez poznanie lecz przez wiarę w świadectwo Jezusa. Tekst ten pokazuje nadto możliwość poznania Bożych spraw, jak i wnętrza człowieka²⁷.

1.5. Wnioski egzegetyczno-teologiczne

Dialog z Nikodemem (J 3,1-21), oparty na trzech pytaniach Nikodema ma charakter objawieniowy. Jezus objawia tajemnicę swego pochodzenia i nową formę życia, którą przynosi człowiekowi. Na podstawie cudów zdziałanych przez Jezusa, Nikodem dochodzi do uznania w Nim Nauczyciela i Męża Bożego. Nikodem jest tu rzecznikiem oficjalnego judaizmu, zwracającego się do Jezusa w poszukiwaniu wskazań, którymi mają kierować się Żydzi²⁸.

Jednak wiersz 11 pokazuje, że wstępna wiara w Jezusa nie zostaje pogłębiona i nie dochodzi do rozpoznania w Nim Syna Bożego. Nikodem potrafi Mu całkowicie zawierzyć i przyjąć Jego świadectwo o sprawach objawionych przez Niego i Ojca²⁹. Literatura żydowska pokazywała Boską Mądrość zstępującą od Boga, by objawić ludziom drogi nieba³⁰. Zauważamy również przejście z 1 os. l.poj. (mówiącego Jezusa) do 1 os. l.mn. Jezusowe „wiemy” jest tu echem Nikodemowego „wiemy” z 3,2. W tym sensie mamy tu przeciwstawienie dwóch prawdziwych początków: nieadekwatnego już doświadczenia Nikodema, z nową wiedzą, na bazie której Jezus naucza i daje świadectwo³¹. Słyszymy nadto, że Jezus w swej wypowiedzi wspomina też o pewnej grupie osób — do której należy także Nikodem — która nie przyjmuje świadectwa Ojca i Syna. Mogą to być Żydzi, choć w szerszym znaczeniu są to wszyscy, którzy nie przyjęli świadectwa Słowa. Przyjęcie świadectwa Jezusa jest równoznaczne z ponownym narodzeniem się z Ducha³². Jedynie Jezus

²⁷ H. LANGKAMMER, *Wprowadzenie do ksiąg Nowego Testamentu*, Wrocław 1992, s. 394.

²⁸ A. SALAS, *Ewangelia wg św. Jana. Jezus — ten, który stwarza nowego człowieka*, tł. E. Krzemińska, Częstochowa 2002.

²⁹ GRYGLEWICZ, MĘDALA, CHMIEL, *art. cyt.*, s. 463.

³⁰ C.S. KEENER, *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, tł. Z. Kościuk, Warszawa 2000, s. 92.

³¹ H.N. RIDEDERBOS, *The Gospel According to John. A Theological Commentary*, tł. J. Vriend, Grand Rapids, 1997, s. 133.

³² *Pismo Święte Nowego Testamentu i Psalmi. Najnowszy przekład z języków oryginalnych z komentarzem*, (opr. Zespół Biblistów Polskich), Częstochowa 2005.

daje świadectwo o tym, co oglądał w niebie i tylko Jego świadectwo (choć odrzucane) jest godne zaufania, ponieważ pochodzi od Boga³³.

2. J 3,32

ὁ εὐρακεν καὶ ἤκουσεν τοῦτο μαρτυρεῖ, καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει.³⁴
Świadczy On o tym, co widział i słyszał, a świadectwa Jego nikt nie przyjmuje.

2.1. Kontekst

Po rozmowie z Nikodemem (J 3,1-21) następuje dialog Jana Chrzciciela i jego uczniów na temat Jezusa, Oblubieńca z wysoka oraz mowa Jana na temat życia (J 3,22-36). Tekst ten można podzielić na następujące mniejsze jednostki:

- 1) okoliczności świadectwa Janowego (3,22-24)
- 2) świadectwo Jana o Jezusie (3,25-30)³⁵
- 3) pochodzenie Jezusa i Jego nauki (3,31-36)³⁶.

Przyjęcie takiej struktury pozwala wyraźnie oddzielić podmiotowe i przedmiotowe użycie interesującego nas czasownika μαρτυρέω w kontekście osoby Jezusa, który występuje także w wierszach:

- 3,26 — jako dawanie świadectwa o Jezusie (Jan o Jezusie) oraz
3,28 — świadczenie o Janie Chrzcicielu (uczniowie o Janie).

Po dialogu Jezusa z Nikodemem występuje Jan Chrzciciel, który składa oficjalne świadectwo dotyczące mesjańskiego charakteru osoby Jezusa. Jego wypowiedź ma początek w wierszu 3,27. Kolejny fragment 3,31-36, stanowi komentarz do wcześniejszej rozmowy Jezusa z Nikodemem i pogłębia pojęcie świadectwa. Jezus występuje tu jako świadek Boga³⁷. Kontekst poprze-

³³ T. OKURE, *Ewangelia według św. Jana*, w: W. FARMER (red.), *Międzynarodowy komentarz do Pisma Świętego*, (red. wyd. pol. – W. Chrostowski), Warszawa 2000, s. 1328.

³⁴ Kodeksy A, Q, f³, sy^{a,p,h} oraz Orygenes, Chryzostom, Hieronim i Augustyn rozpoczynają wiersz od spójnika καὶ. Z kolei a, D, f¹, 565, 1424, sy^{a,c,p} oraz Hipolit pomijają zaimek wskazujący τοῦτο.

³⁵ PACIOREK, *dz. cyt.*, s. 80.

³⁶ Takie wyróżnienie przyjmuje: *Pismo Święte Nowego Testamentu i Psalmy. Najnowszy przekład z języków oryginalnych z komentarzem*, (opr. Zespół Biblistów Polskich), Częstochowa 2005, s. 225–226.

³⁷ MĘDALA, *Chwała Jezusa (Ewangelia św. Jana)*, s. 35.

dzający (czyli świadectwo Jana Chrzciciela 3,25-30) sprawia trudności literackie i redakcyjne. Egzegeci zastanawiają się, gdzie Jan Chrzciciel kończy swą wypowiedź — na wierszu 36 czy może już na wierszu 30³⁸. Nie wchodząc w szczegóły dyskusji i przyjmując same tylko kryteria literackie (różnice w stylu i słownictwie w segmentach 3,25-30 i 3,31-36 oraz podobieństwa terminologiczne i tematyczne w ww. 3,1-21 i 3,31-33), można przyjąć, że redaktor Ewangelii przejął ten fragment z tradycji Janowej i umieścił po wierszu 3,30, aby w ten sposób podsumować zarówno rozmowę Jezusa z Nikodemem, jak i dialog Jana Chrzciciela ze swoimi uczniami³⁹

Szerszy kontekst wiersza 3,32 (oraz perykopy 3,31-36) stanowi cały rozdział 3 wraz z rozmową z Nikodemem. Wiersz 32, znajdujący się pod koniec tegoż rozdziału, graniczy z pierwszą jednostką rozdziału 4 (4,1-42), przedstawiającą rozmowę Jezusa z Samarytanką. Dalej wyróżniamy powrót Jezusa do Galilei i drugi znak w Kanie: uzdrowienie syna urzędnika królewskiego (4,43-54)⁴⁰.

Uwzględniając kontekst rozdziału 2 i zamieszczoną w nim jednostkę 2,2-12 (pierwszy znak na weselu w Kanie Galilejskiej), można powiedzieć, że analizowane przez nas wiersze J 3,11 i 3,32 mieszczą się między opisami dwu wymienionych cudów. Jest to ważna uwaga, gdyż w powyższym kontekście czasownik $\mu\alpha\rho\tau\upsilon\rho\acute{\epsilon}\omega$ występuje (obok omawianych wierszy) jeszcze trzy razy.

2.2. Analiza syntaktyczna

Zarówno leksykon tekstu 3,32 oraz jego struktura jest zbieżna w omówionym wyżej wierszem 3,11. Przedstawiamy przeto tutaj jedynie istotne słowa — ważne dla dalszej analizy omawianego wiersza⁴¹. Ukazuje to poniższe porównanie:⁴²

³⁸ R. SCHNAKENBURG, *Das Johannesevangelium*, t. I (HThKNT 4), Freiburg–Basel–Wien 1971, s. 374.

³⁹ F. MICKIEWICZ, *Świadkowie zbawczego postannictwa oraz mesjańskiej i boskiej godności Jezusa w Pismach św. Łukasza i św. Jana*, Ząbki 2003, s. 91.

⁴⁰ GOŁĘBIEWSKI, *art. cyt.*, s. 191.

⁴¹ G. MŁAKUZHYYL, *The Christocentric Literary Structure of Fourth Gospel* (AnBib 117), Roma 1987, s. 198.

⁴² Widać tu semickie wpływy, których charakterystyczną cechą jest występowanie paralelizmów; J. CZERSKI, *Wpływ języka hebrajskiego i aramejskiego na nowotestamentalną grekę*, w: A.M. LEWICKI, W. CHLEBDA (red.), *Frazeologia a religia*, Warszawa 1997, s. 339.

3,11		3,32	
11a'	Zaprawdę, zaprawdę, powiadam ci, że		—
11a''	to mówimy, co wiemy		—
11b'	i świadczymy, cośmy widzieli,	32a	Świadczy On o tym, co widział i słyszał
11b''	a świadectwa naszego nie przyjmujecie	32b	a świadectwa Jego nikt nie przyjmuje

Na wiersz 32 składają się dwa pojedyncze zdania oznajmujące, połączone spójnikiem καὶ, tworzące zdanie łączne. Podmiot zdania 32a jest ukryty w osobowej formie czasownika μαρτυρεῖ (*indicativus praesentis activi 3 sing.*). Czasownik ten pełni tu funkcję orzeczenia. Dopełnienie orzeczenia ma formę opisową i stanowi połączenie kilku elementów składniowych, tworzących zdanie względne⁴³.

Pierwszym z nich jest zaimek względny ὃ (*accusativus sing. neutr.*). Po nim następują dwa czasowniki: ἐώρακεν – „ujrzał” (*indicativus perfecti activi 3 sing.*) oraz ἤκουσεν – „usłyszał” (*indicativus aoristi activi 3 sing.*) połączone spójnikiem καὶ.

Większą wagę należy położyć na czynność „widzenia”, wyrażoną w czasie *perfectum* niż na czynność „słyszenia”, wyrażoną w *aoristum*⁴⁴. Czas *perfectum* wskazuje bowiem na skutki terazniejsze czynności widzenia czegoś w przeszłości⁴⁵.

Zaimek wskazujący τοῦτο (*accusativus sing. neutr.*) jest ostatnim elementem składniowym dopełnienia pierwszej części wiersza 3,32a.

Podmiotem drugiej części zdania (3,32b) jest liczebnik porządkowy οὐδεὶς – „nikt, ani jeden” (*nominativus sing. masc.*). Z kolei osobowa forma czasownika λαμβάνει – „przyjmuje” (*indicativus praesentis activi 3 sing.*) pełni funkcję orzeczenia. Zaimek trzeciej osoby αὐτοῦ – „jego” (*genetivus sing. masc.*) pełniący rolę dopełnienia łączy się z rzeczownikiem τῆν μαρτυρίαν – „świadectwa” (*accusativus sing. fem.*)⁴⁶.

⁴³ M. AUERBACH, M. GOLIAS, *Gramatyka grecka*, Warszawa 1985, s. 217.

⁴⁴ Inny przekład, uwzględniający czas *perfectum* podaje: *Pismo Święte Nowego Testamentu. Przekład ekumeniczny*, Warszawa 2005³, s. 169: „i daje świadectwo o tym co ujrzał i usłyszał, lecz Jego świadectwa nikt nie przyjmuje”. Tutaj aoryst („usłyszał”) jest tłumaczony jako czynność dokonana, choć inaczej niż w *Biblii Tysiąclecia*.

⁴⁵ BLASS, DEBRUNNER, REHKOPF, *dz. cyt.*, § 343.

⁴⁶ M. ZERWKK, *Graecitas biblica exemplis illustratur*, Romae 1960⁴, s. 61.

Charakterystyczne w omawianym wierszu jest także użycie liczby pojedynczej wszystkich czasowników, co podkreśla samodzielną czynność podmiotu. Dowodzi to, że Jezus jest jedynym podmiotem dającym świadectwo.

2.3. Analiza semantyczna

Osoby występujące w analizowanym wierszu to:

- **J a n C h r z c i c i e l** — podmiot wypowiedzi 3,25-36, co wynika z kontekstu⁴⁷.
- **J e z u s** — podmiot dawania świadectwa (3,32a)
- **l u d z i e** — określani za pomocą leksemu — οὐδεὶς „nikt, ani jeden” — chodzi o tych, którzy nie przyjmują świadectwa.

Strukturę semantyczną tego tekstu odnajdujemy porządkując czasowniki według dwóch linii:

- 1) działanie aktywne/twórcze — „widział, słyszał, świadczy”
- 2) działanie pasywne/zachowawcze — „nie przyjmują”.

Obydwa działania pozostają do siebie w opozycji semantycznej, którą można przedstawić w następująco:

Osoby	Stan wewnętrzny	Działanie
Jezus	— otwartość; — widział i słyszał, jest świadkiem jakiejś rzeczywistości; — ma w dyspozycji swoje świadectwo	— aktywne, twórcze
Lud	— zamkniętość — nieokreślony	— pasywne, zachowawcze

Semantycznie akcent jest położony na działanie, które jednoznacznie odzwierciedla stan wewnętrzny występujących osób⁴⁸. Wyrażają to czasowniki: ἑώρακεν – „ujrzał” i ἤκουσεν – „usłyszał”, które zakładają poznanie oraz zwrot: οὐδεὶς λαμβάνει – „nikt nie przyjmuje”. W pierwszym przypad-

⁴⁷ Wcześniej w analizie kontekstualnej zaznaczono rozbieżności interpretacyjne, gdy chodzi o historię redakcji fragmentu 3,31-36. Tutaj w analizie lingwistycznej tekst ten traktujemy synchronicznie.

⁴⁸ J. KRĘCIDŁO, *Duch Święty i Jezus w Ewangelii świętego Jana. Funkcja pneumatologii w chrystologicznej strukturze czwartej Ewangelii*, Częstochowa 2006, s. 103.

ku celowo połączono dwa słowa semantycznie tze sobą powiązane, po to, żeby za ich pomocą wyrazić jednoznaczną prawdę. Jest to tzw. meryzm⁴⁹. Do tego pola semantycznego należy zaliczyć także czasownik μαρτυρεῖ – „świadczy”, który także zakłada poznanie oraz λαμβάνει – „przyjmuje”, określający postawę wobec dawanego świadectwa.

Znaczeniowo ważne jest tutaj także użycie leksemu τὴν μαρτυρίαν – „świadectwa”, który wraz z zaimkiem τοῦτο – „wszystko, co” tworzy drugie pole semantyczne, zazębiające się z pierwszą częścią omawianego wiersza 3,32.

Centralną ideą wiersza 3,32 jest zatem kwestia odrzucania świadectwa, które Jezus przynosi człowiekowi. Jak sugeruje semantyka tego zdania, a w szczególności znaczenie kwantyfikatora ogólnego: οὐδεὶς – „nikt, ani jeden” oraz czas terażniejszy czasowników μαρτυρεῖ – „świadczy” i λαμβάνει – „przyjmuje”, odrzucanie świadectwa Jezusa jest wśród pewnej grupy ludzi notoryczne. Nie jest ono jednak powszechne, o czym mówi już treść wiersza następnego 3,33⁵⁰.

2.4. Analiza pragmatyczna

Ewangelista Jan w wierszu 3,32 (podobnie jak w 3,11) postawił sobie za cel podkreślenie niezbywalnego autorytetu Jezusa i dawanego przez Niego świadectwa. Analiza strukturalna i semantyczna wiersza wyjaśnia na czym opiera się świadectwo Jezusa. Autor przez binarne zestawienie czasowników ἑώρακεν i ἤκουσεν stwierdza, że Jezus ma pełne, bo oparte na osobistym doświadczeniu („widział i słyszał”), poznanie prawdy, o której daje świadectwo. Uwzględniając kontekst wiersza 3,31, który mówi o pochodzeniu Jezusa z nieba, otrzymujemy także jasną informację o pochodzeniu Jego świadectwa.

Kolejna informacja dotyczy wielkości i znaczenia świadectwa Jezusa i jego odrzucenia przez ludzi. Stwierdzenie, że nikt (οὐδεὶς) nie przyjmuje świadectwa Jezusa z wiersza 3,32, zostaje w wierszu następnym 3,33 osłabione. Tworzy to charakterystyczny dla czwartej Ewangelii akcent dramatyczny,

⁴⁹ R. MEYNERT, *Binarność, podstawowa cecha języka biblijnego*, w: *Język Biblii a język współczesny*, t. T. Kot, Kraków 2006, s. 13.

⁵⁰ R.E. BROWN, *The Gospel According to John. A New Translation with Introduction and Commentary*, t. I, New York 1966, s. 161.

przez który Jan dobitnie ukazuje i podkreśla istniejący wokół osoby i nauki Jezusa konflikt wiary i niewiary⁵¹. Tekst przez swoją skrajność wypowiedzi pobudza do zajęcia właściwej postawy wobec Jezusa i Jego nauki, jaką jest przyjęcie jego świadectwa i wiara w Syna Bożego⁵².

Autora czwartej Ewangelii interesuje głównie teologia, a jego celem w perykopie 3,31-36 jest wyjaśnienie zagadkowych wypowiedzi Jezusowego dialogu z Nikodemem. Nie jest zaś intencją Ewangelisty ani kontekst historyczny ani identyfikacja osób, które wypowiadają zapisane przez niego słowa⁵³. Od strony lingwistycznej mamy tu do czynienia z wypowiedzią Jana Chrzciciela, jednak w analizie pragmatycznej zauważamy cel bardziej teologiczny.

Z powyższej analizy wynika, że redaktorowi czwartej Ewangelii w tekstach 3,11 i 3,32 przyświecały bardziej założenia kerygmatyczne niż literackie czy historyczne⁵⁴.

2.5. Wnioski egzegetyczno-teologiczne

W egzegezie bierzemy pod uwagę szerszy kontekst wiersza 3,32, tj. wskazany już w analizie kontekstualnej tekst 3,31-36. Perykopa stanowi refleksję Ewangelisty, w której zebrał on słowa Jezusa przechowywane pieczołowicie przez apostołską wspólnotę Jego uczniów⁵⁵. Jezus (podobnie jak w 3,11) zwraca i tu uwagę, że został On posłany na ziemię przez Ojca, że od Boga wyszedł i przyniósł ludziom naukę, którą u Niego usłyszał⁵⁶.

Ścisły związek omawianego tekstu z dialogiem z Nikodemem wywołuje temat „pochodzenia z wysoka” (ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος) i „pochodzenia z ziemi” (ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς) – wiersz 3,31. W relacji do Jana Chrzciciela, Jezus

⁵¹ M. RYKÓWNA, *Funkcja zespołów semantycznych μαρτυρία, ἀλήθεια, φῶς, ζωή, ἀγάπη w Ewangelii św. Jana*, RH 3 (1972), s. 89. Autorka dowodzi, że zasadą dramatyzacji czwartej ewangelii jest konflikt Chrystusa z wrogami.

⁵² J. CALLOUD, F. GENUYT, *L'Evangile de Jean (I). Lecture sémiotique des chapitres 1 a 6*, Lyon 1989, s. 76; J. KRĘCIDŁO, *Duch Święty i Jezus w Ewangelii świętego Jana*, s. 150.

⁵³ P.R. GRZYBIEC, *Spotkania przy studni. Rozważania o teologii Ewangelii wg św. Jana*, Kraków 2000, s. 74.

⁵⁴ L. STACHOWIAK, *Ewangelia według św. Jana. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*, Poznań–Warszawa 1975, s. 171.

⁵⁵ A. PACIOREK, *Ewangelia umiłowanego ucznia*, Lublin 2000, s. 306.

⁵⁶ F. GRYGLEWICZ, *Słowo Boże i jego słuchanie*, w: TENŻE (red.), *Egzegeza Ewangelii św. Jana. Kluczowe teksty i tematy teologiczne*, Lublin 1992², s. 208.

jako przychodzący z nieba jest jedynym, który daje prawdziwe świadectwo o Ojcu. Jan Chrzciciel zaś jest tylko „pochodzącym z ziemi”⁵⁷.

Już Nikodemowi Jezus wykazywał, że On i Ojciec mówią tylko to, co znają (οἶδαμεν) i co widzieli (ἑώρακαμεν). Analizowany wiersz 3,32 dowodzi, że również Ewangelista ma identyczne zdanie na temat Mistrza. W odniesieniu do stwierdzenia wiersza 3,11 (ὁ οἶδαμεν λαλοῦμεν καὶ ὁ ἑώρακαμεν μαρτυροῦμεν), słowa wiersza 3,32 (ὁ ἑώρακεν καὶ ἤκουσεν τοῦτο μαρτυρεῖ) są jedynie innym sposobem wyrażenia tej samej prawdy. Nauczanie Jezusa nie jest hipotezą powstałą na bazie dyskusji. On naucza tego co sam poznał i czego doświadczył, dlatego świadectwo Jego jest zgodne z prawdą⁵⁸. Jezus jest jedynym i wiarogodnym podmiotem μαρτυρέω⁵⁹ i nikt poza Nim nie ma i nie może dać prawdziwego świadectwa⁶⁰. Mając pochodzenie niebieskie (w. 3,31), Jezus stoi ponad wszystkim, stąd posiadane przez Niego świadectwo jest Boże⁶¹.

W obydwu omawianych wierszach 3,11 i 3,32 istnieje konflikt wiary i niewiary (por. także J 5,43; 7,37). Jezus przekazuje to, co usłyszał od Ojca (J 8,38), a Jego misja ma na celu pouczyć o „sprawach niebieskich”⁶². Mimo to słuchacze odrzucają Jego świadectwo.

Omawiane wiersze 3,11 i 3,32 są więc dramatycznym wezwaniem do wiary w Jezusa Syna Bożego, który jako jedyny zna Ojca i daje o Nim wiarogodne świadectwo. Przyjęcie Jezusowego świadectwa jest zatem jedyną drogą prowadzącą do Boga (por. także J 1,18)⁶³.

Drugą część wiersza 3,32b mówiącą o odrzuceniu Jezusowego świadectwa można traktować jako ubolewanie autora czwartej Ewangelii nad ludzkim brakiem wiary w Jezusa Syna Bożego. Jest to bowiem pozbawienie się więzi przymierza z Bogiem oraz utrata życia wiecznego⁶⁴.

⁵⁷ STACHOWIAK, *dz. cyt.*, s. 171.

⁵⁸ L. MORRIS, *The Gospel According to John* (NICNT), Grand Rapids 1995, s. 216.

⁵⁹ C.K. BARETT, *The Gospel According to St. John. An Introduction with Commentary and Notes on the Greek Text*, Philadelphia 1978², s. 227.

⁶⁰ A. KUŚMIREK, *Postannictwo Jezusa Chrystusa według czwartej Ewangelii*, Warszawa 2003, s. 135.

⁶¹ J. GNILKA, *Johannesevangelium* (NEBNT), Würzburg 1985, s. 31.

⁶² F. GRYGLEWICZ, *Syn Człowieczy*, w: TENŻE, *Egzegeza Ewangelii św. Jana*, s. 161.

⁶³ W. BARCLAY, *Ewangelia według św. Jana*, t. I, tł. K. Bednarczyk, Warszawa 1989, s. 198.

⁶⁴ S. FAUSTL, *Rozważaj i głos Ewangelie. Wspólnota czyta Ewangelie św. Jana*, tł. B.A. Gancarz, Kraków 2004, s. 108.

Testimony of Jesus in St. John Gospel The Linguistics-Analysis of Joh 3:11 and 3:32

SUMMARY

St. John's Gospel is highly distinguished for the use of the word μαρτυρέω (English translation: "to testify"; "to give testimony") in it. This article presents the linguistic analysis and exegesis of the evangelist's verses 3:11 and 3:32 in which the verb μαρτυρέω is used in active voice. Moreover Jesus is the subject of the sentences; he is the one who testifies. It is for this reason that the article has been titled "Jesus gives testimony". Jesus has come into the world with his and his Father's testimony but people have not accepted it. The verses mentioned above are thoroughly analyzed in accordance with the linguistic and exegetical key of biblical interpretation.